

КОНЦЕПТ «LÜGE» В НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Ящик Н. Р.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

У сучасних лінгвістичних студіях особливо актуальним є антропоцентричний напрям дослідження мовних явищ, як відображень етнокультурної специфіки суспільства. Вивчення концептів наближає науковців до розуміння мовної картини світу кожного народу та методів її репрезентація лінгвістичними засобами. Одним із універсальних концептів є ОБМАН, адже здатність людини прикрашати висловлювання неправдивими фактами або видавати вигадану інформацію за дійсність, притаманна усім мовним спільнотам. У лінгвістиці концепт ОБМАН розглядається з декількох перспектив: з точки зору загальної семіотики, як предмет вивчення прагматики та теорії мовленнєвих актів, у межах лексичної семантики та когнітивної лінгвістики. Відповідно основними аспектами дослідження є:

- Лексико-семантичний – визначення лексем, словосполучень, фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт LÜGE;
- Прагматичний – прагне встановити, як з допомогою мови можна передавати неправдиву інформацію;
- Психолінгвістичний – розглядає мову інструментом влади, засобом маніпуляції думками та діями людей.

Вивченням концепту ОБМАН займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, представники різних лінгвістичних напрямів: когнітивної лінгвістики і концептуального аналізу М. М. Болдирєва, Е. С. Кубрякова, З. Д. Попова, І. А. Стерніна, А. М. Приходько; дослідження мовної картини світу Н. Д. Арутюнова, А. Вежбицька, В. А. Маслова, О. О. Селіванова; фразеології і когнітивної теорії метафори Е. В. Бабаєва, Д. О. Добровольський, В. Н. Теля; психолінгвістики Є. І. Морозова, А. Cruse, Р. Ekman.

Не зважаючи на велику кількість робіт, присвячених вказаній тематиці, концепт LÜGE в німецькому політичному дискурсі ще не був предметом ґрунтовних дослідження. Актуальність роботи полягає в тому, що оперування неправдивою інформацією в політичній сфері набагато критичніше сприймається в суспільстві як обман в особистому житті, тому встановлення специфіки функціонування вказаного концепту в політичних промовах має вагоме значення для когнітивної лінгвістики. Матеріалом дослідження стали 150 фрагментів з промов німецьких політиків. Джерелом досліджуваного матеріалу, на основі якого зроблений аналіз концепту LÜGE в німецькій мові, є

лінгвістичний корпус DWDS – цифровий словник німецької мови ХХ ст. Академії Наук (Берлін, Німеччина) [16]. Корпус текстів, національний корпус, текстовий корпус національної мови – це систематизоване, структуроване, програмно оброблене зібрання репрезентативних текстів природної мови різних варіантів та форм її існування [5, 36]. Цифровий словник німецької мови укладений на основі шеститомного словника сучасної німецької мови та пов'язаний з текстовими та словниковими ресурсами, він дає користувачеві широкий спектр інформації про форму, використання та значення ключових слів.

Під час опрацювання промов німецьких політиків встановлено, що основним джерелом неправдивої інформації є політична сфера, певні історичні події та мас-медіа. Фальшування інформації, наклепи та обман завжди приписують політичним діячам у боротьбі проти опонентів та відстоюванні своїх позицій, тому переважає ця сфера є закономірним: *Die Lüge in der Politik ist ja nun keineswegs ein neuer Hut (Joachim Gauck, 20.01.2017); Sie überziehen Europa mit einer Kampagne der Angst, Lügen und Halbwahrheiten mit dem Ziel, grundlegende Linien der Politik neu zu ziehen (Michael Roth, 29.11.2016) Die gefährlichste Umkehrung des Herrschaftsverhältnisses von Politik und Rhetorik ist dabei nicht etwa die gemeine Lüge (Maizière, 10.09.2007).*

До історичних подій належить:

1. період націонал-соціалістичної диктатури: *Für viele Menschen in aller Welt war das die Sprache des Aggressors gewesen, die Sprache der Lüge und des Hasses, der Propaganda und der Unmenschlichkeit (Johannes Rau, 27.06.2003);*

2. період Німецької Демократичної Республіки: *Wenn diese Lüge, die uns damals in der DDR immer wieder einzubleuen versucht wurde, wenn diese propagandistische Behauptung heute, wiederholt wird, dann ist das eine dreiste Unverschämtheit (Wolfgang Thierse, 13.08.2001)* Особливо часто в промовах згадується Соціалістична єдина партія Німеччини: *Auch das SED-System selbst fußte auf einem alles durchdringenden Leben in Lüge (Angela Merkel, 08.05.2009).*

Засоби масової інформації є джерелом передання новин та фактів, однак у німецькому суспільстві існують сумніви щодо достовірності цієї інформації: *Sie haben gelernt, dass man nicht nur mit Schlagzeilen, sondern auch mit Bildern lügen kann ... (Johannes Rau, 12.05.2004); Lügen, Hass und Hetze können sich im Internet genauso schnell verbreiten wie neue Videos zum Hashtag Mannequin Challenge (Monika Grütters, 07.02.2017).*

Сфера суспільного життя, яка протиставляється політиці, історії та мас-медіа є мистецтво, оскільки воно слугує засобом виявлення обману: *Kunst ist eine Lüge, die uns die Wahrheit begreifen lehrt (Monika Grütters, 06.05.2017)* та *Kunst ist Magie, befreit von der Lüge, Wahrheit zu sein (Norbert Lammert, 25.05.2012).*

Одною з основних тем в німецькому політичному дискурсі є проблема сприйняття правди та не правди. Суспільство, яке кожний день зустрічається з великою масою інформації втрачає здатність розрізняти достовірні факти від вигаданих: *Immer größere Bevölkerungsschichten seien aus Widerwillen gegen die da*

oben"bereit, Tatsachen zu ignorieren und Lügen zu akzeptieren (Joachim Gauck, 20.01.2017); Wie schaffen wir da wieder Räume für Vernunft – wo nicht einer dem anderen sagt, was er zu denken hat, sondern wo man sich zuhört, wo jeder seine Interessen offenlegen kann, wo man aber auch Fakt von Lüge trennen kann? (Frank-Walter Steinmeier, 19.12.2016).

У багатьох промовах політики протиставляють брехню та правду, з метою підкреслити вагомість останньої та недопустимість поширення вигаданих фактів: *Es gibt keinen wirklichen Kompromiss zwischen der Lüge und der Wahrheit, zwischen dem Recht und dem Unrecht (Joachim Gauck, 16.09.2014), Eine halbe Wahrheit ist oft schlimmer als eine ganze Lüge (Johannes Rau, 05.06.2004).*

На основі аналізу частин мови, з якими корелює слово *Lüge* в політичних промовах, можемо зробити висновок, що ОБМАН може бути зухвалим (*dreist*), свідомим (*bewusst*), вимушеним (*gezwungen*), підлим (*gemein*), особливим (*ganz besonders*) та офіційним (*offiziell*), від нього ми можемо страждати (*leiden*), когось звинуватити в брехні (*bezichtigen*), але вона обов'язково має бути покараною (*strafen*). Концепт *LÜGE* вербалізується іменниками: *Verschleierung, Totalfiktion, Täuschung, Fälschung, Vertuschen, Unrecht, Halbwahrheit, Verblendung* та пов'язаний з негативними явищами: *Meinungsterror, Willkür, Unterdrückung, Angst, Hass, Hetze, Rassismus*. Існують різні форми передачі неправдивих фактів: *Geschichte, Legende, Mythos, Erzählung*.

Проаналізувавши фрагменти текстів, які містять концепт *LÜGE*, ми прийшли до висновку, що характерними когнітивними ознаками ОБМАНУ є його актуалізація в політичній, історичній, медійній, культурній сферах та відображення сприйняття брехні, власне вміння розрізнити достовірні та вигадані факти. У німецькому політичному дискурсі це поняття корелює з морально-етичними уявленнями німців, тому для його вираження використовуються різні лексичні засоби.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
2. Бабаева Е. В. Лингвокультурологические характеристики русской и немецкой аксиологических картин мира: автореф. дис. д-ра филол.наук. Москва, 2004. 40 с.
3. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание*. Воронежский государственный университет. 2001. С. 25–35.
4. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва, 1996. 416 с.
5. Демська-Кульчицька О. М. Що таке корпус текстів? *Культура слова*. 2004. № 64б. С. 36.
6. Кубрякова Е. С. Концепт. Концептуализация. Москва : Филологическ. ф–т МГУ, 1996. С. 90–94

7. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие. Минск : Тетра Системс, 2004. 256 с.
8. Морозова Е. И. Активизация концепта ложь в дискурсе. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В. Каразіна*. Харків, 2006. № 725. С. 13–16.
9. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ: Восток Запад, 2007. 314 с.
10. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
12. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание*. Воронежский государственный университет, 2001. С. 58–65.
13. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспект. Москва : Школа «Языки рус. культуры», 1996. 288 с.
14. Cruse A. Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford : Oxford University Press, 2000. 424 p.
15. Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jahrhunderts. URL : <http://www.dwds.de/> (28.02.2020)
16. Dobrovol'skij D. Phraseologie und sprachliches Weltbild. Vorarbeiten zum Thesaurus der deutschen Idiomatik. *Deutsche Phraseologie in Sprachsystem und Sprachverwendung*. Wien : edition Praesens, 1992. S. 171–195.
17. Eckman P. Basic Emotions. *The Handbook of Cognition and Emotion*. Sussex : John Wiley & Sons, Ltd, 1999. P. 45–60.